

Nemes Gyula

„A NÉP BIZTONSÁGÁNAK
LELKIISMERETES ÓREI”

– *A Maros-Torda vármegyei népőrség története*
(1944. november – 1945. július) –

Jelen tanulmány egy folyamatban lévő kutatás részadatait, eddigi eredményeit foglalja össze, és főleg a marosvásárhelyi állami levéltárban megmaradt okiratok elemzésén alapszik. A kutatás további célja a korabeli sajtótermékek ilyen irányú közléseinek részletesebb áttekintése, az egykori népőrök családtagjainak, leszármazottainak felkutatása és oral history-jellegű interjúk készítése velük, a népőrséggel kapcsolatos irat- és fényképhagyatékok összegyűjtése, a téma szélesebb körű – eddigi ismereteink szerint meglehetősen hiányos – szakirodalmának további tanulmányozása.¹

A TÉRSÉG RENDVÉDELMI ELŐZMÉNYEI

Egységes, szervezett csend- és rendvédelemről Magyarország területén, amely az egész ország vagy egy nagyobb régió területét lefedte volna, a 19. század dereka előtt nem beszélhetünk, ugyanakkor azonban a magyar rendvédelem történetét kutató szakemberek azokat az intézkedéseket, amelyek végül a magyar csendőrség létrehozásához vezettek, a napóleoni császárság korára vezetik vissza, ugyanis a császárság vonzáskörébe tartozó államok a francia közigazgatási mintát részesítették előnyben, és ennek részeként a csendőrség intézményét is átvették a franciáktól. Így történhetett meg az, hogy az Észak-Itáliát magába foglaló Lombardiában is csendőrezredet állítottak fel. Napoleon veresége után Lombardia visszakerült a Habsburg Birodalomhoz, akik nemhogy nem szüntették meg a csendőrséget, hanem mint kiválóan

---

1 Tudomásunk szerint részletekbe menően, szakszerűen eddig csak a Háromszék vármegyei népőrség történetét sikerült feldolgozni és közreadni. Magyarosi Sándor: „Járásparancsnok testvérnek jelentem!” A Háromszéki Népőrség története (1944. december 2. – 1945. június 20.). In Kinda István (főszerk.): *Acta Siculica 2014–2015. A Székely Nemzeti Múzeum Évkönyve*. Sepsiszentgyörgy, 2015, T3 Kiadó, 381–414. p.

működő intézményt – az 1848–49-es forradalom és szabadságharc cári segédlettel történt leverése után – kiterjesztették a birodalom egész területére. Erdélyben például az 1867-es kiegyezés idején egy csendőr ezred állomásozott.²

A kiegyezés után a magyar rendvédelmet újjá kellett szervezni. A neoabszolutizmus egyes rendvédelmi szervei – köztük a csendőrség (ahogy akkor nevezték: zsandárság) is – elfogadhatatlanok voltak a lakosság számára. A városok rendőrségének átalakítása sikerrel is járt, vidéken azonban amiatt, hogy a vármegyék fennhatósága alá tartozó pandúr-szervezet lényegében megbukott, kedvezőtlen közbiztonsági helyzet alakult ki. 1876-ban Tisza Kálmán magyar miniszterelnök az erdélyi csendőrezredet a közös hadsereg alárendeltségéből a magyar kormány felügyelete alá vonta, és végül ez a rendvédelmi szerv szolgált mintául a Magyar Királyi Csendőrség számára, amelynek kiépítése 1881-től 1884-ig tartott. A szervezet létrehozására vonatkozó törvényjavaslatot a magyar képviselőház 1881. január 17-én fogadta el, Ferenc József pedig 1881. február 14-én szentesítette a törvényt.³

A közbiztonsági szolgálat szervezéséről szóló törvényjavaslat már körvonalazta Magyarország területének hat csendőrkerületre történő felosztását. 1881-ben a Kolozsváron már működő I. csendőrkerület tisztjeit bízták meg a II. csendőrkerület megszervezésével. A II. csendőrkerületi parancsnokság törzse, amely 1881. november 25-én érkezett Szegedre, 1882. január 1-jén kezdte meg működését. 1882-ben a kolozsvári I. kerületi parancsnokság a kassai III. kerületet, a szegedi II. pedig a budapesti IV. kerületet szervezte meg. A pozsonyi V. és a székesfehérvári VI. csendőrkerületi parancsnokságokat 1883-ban állították fel.⁴

---

2 Nemes Gyula: *„Népem biztonságát őrzöm”. Maros-Torda vármegyeiek a Magyar Királyi Csendőrség kötelékében.* (Harmadik, bővített kiadás). Marosvásárhely, 2023, MasterDruck Nyomda, 10. p.

3 Parádi József: A csendőrség magyarországi története. In Parádi József (szerk.): *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, Budapest, 2009, 64–66. p. Február 14-e 1933-tól vált a csendőrség napjává. Ezt az időpontot tekintjük a létrehozás időpontjának, miközben az 1881. évi II. törvénycikk a csendőrlegénység kiegészítéséről, az 1881. évi III. törvénycikk pedig „a közigazgatási szolgálat szervezéséről” szól. Így tehát a szentesítés gyakorlatilag egy meglévő állapotot „véglegesített”.

4 Történeti és statisztikai adatok az 1886. évről (A Magyar Királyi Csendőrség létrejöttének s eddigi történetének vázlatja). In *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára.* (A továbbiakban: ZsK), Budapest, 1887, 104–122. p.

1908-ban az egész Erdély területét magába foglaló kolozsvári kerületet kettéosztották, és így létrejött a brassói VII. kerület.

1915-ben Marosvásárhely környékén 19 őrς működött. A brassói VII. számú csendőrkerület (nyolc szárny: Beszterce, Brassó, Csíkszereda, Déva, Marosvásárhely, Nagyszeben, Petrozsény, Sepsiszentgyörgy) 1. – marosvásárhelyi – szakaszához a következő őrςök tartoztak: Marosvásárhely, Backamadaras, Déda, Erdőszentgyörgy, Felsőrépa, Gernyeszeg, Görgényszentimre, Laposnyatelep, Magyarfülpös, Makfalva, Marosvécs, Mezőbánd, Mezőcsávás, Mezősámsond, Nyárádremete, Nyárádszereda, Szászrégen, Székelykál, Szováta (a 2. szakasz a gyergyótölgyesi volt).⁵

Az első világháború után, az impériumváltás következtében, a magyar csendőrség már nem fejthetett ki tovább tevékenységet Erdély területén, helyét román rendvédelmi szervek vették át. Az utóbbiak megszervezése értelemszerűen 1918-tól vette kezdetét: december 20-án alakult meg a 8-as számú zsandár (csendőr) ezred Brassóban (Regimentul 8 Jandarmi Braşov), majd 1919. február 4-én Kolozsváron megkezdte működését a 7-es számú zsandár (csendőr) ezred is.⁶ Ez utóbbi alárendeltségébe már tartozott egy marosvásárhelyi zászlóalj, amely később a Marosi Zsandár Légió nevet vette fel (Legiunea de Jandarmi Mureş). A mai közigazgatási értelemben vett Maros megye területén létezett még a két világháború közt egy nagyküüllői légió (Legiunea de Jandarmi Târnava-Mare), segesvári székhellyel, és egy kisküüllői légió (Legiunea de Jandarmi Târnava-Mică), dicsőszentmártoni központtal.⁷

A Magyar Királyi Csendőrség 1940 szeptemberében – a második bécsi döntés kimondása után – tért vissza Észak-Erdélybe és a Székelyföldre. 1940–1944 közt a visszacsatolt területeken a kolozsvári IX. és a marosvásárhelyi X. csendőrkerület fejtett ki rendvédelmi tevékenységet (de csak vidéken; a városokban a Magyar Királyi Rendőrség látta el ezt a hatáskört). 1941-ben a marosvásárhelyi X. csendőrkerülethez öt osztály (Marosvásárhely, Beszterce, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy,

5 ZsK, 1915, 140–149. p.

6 Bár a szakirodalomban a román jandarmerie kifejezést többnyire csendőrségnek fordítják, a szerző kifejezett kérésére a szövegben a román csendőrség megnevezése a magyarul ma már kevésbé természetesnek ható zsandárság maradt (a szerk. megjegyzése).

7 Repere istorice. Jandarmeria Mureşeană – Istorie şi evoluţie. *jandarmeriamures.ro*. (Letöltve: 2024. október 22.)

Székelyudvarhely) és egy nyomozó alosztály tartozott. A marosvásárhelyi kerület két szárnyra (Marosvásárhely, Szászrégen) tagolódott; ezen belül a marosvásárhelyi szárny két, a szászrégeni pedig három szakaszból állt. Maros-Torda vármegye területén 31 csendőrőrs működött.⁸

A Szovjetunió ellen indított „villámháború” 1943 elején megtorpant, a Német Birodalom hadserege pedig kezdett visszaszorulni a korábban elfoglalt területekről. Horthy Miklósnak, Magyarország kormányzójának a parancsára magyar honvédtisztek már 1943-ban titkos tárgyalásokat folytattak annak érdekében, hogy az ország kiléphessen a háborúból. 1944. március 19-én azonban a Wehrmacht csapatai a Tiszáig megszállták Magyarországot, így akadályozva meg a háborúból való esetleges kiválást. Nem sokkal később három SS-páncélgránátos-zászlóalj Székelyföldre is behatolt. A német hadvezetés nem bízott abban, hogy a magyarok kitartanak a Wehrmacht oldalán, ezért látták szükségesnek a megszállást. Románia ellen viszont nem hozták meg ugyanezt az intézkedést, ezért 1944. augusztus 23-án I. Hohenzollern Mihály román király letartóztatta Ion Antonescu teljhatalmú diktátort, és katonai kormányt alakított. Másnap a románok már támadást indítottak addigi szövetségesük, a német hadsereg ellen. Augusztus 25-én román csapatrészek törtek be Magyarország területére, augusztus 30-án magyar városokat bombáztak, köztük Nagyváradot és Szászrégent is. Románia átállásával szabadabbá vált az út a szovjet csapatok előtt: augusztus 26-án az összefüggő front elérte és átlépte Magyarország határait. Augusztus 28-án a székelyföldi határ teljes szélességében fellángoltak a harcok a szovjet csapatok és a Székely Határvédelmi Erők alárendeltségébe tartozó alakulatok között.⁹

A második világháború során, amikor a harcok már a Magyar Királyság területén folytak, a csendőröket visszavonták a veszélyeztetett szolgálati helyekről, és frontszolgálatra osztották be őket. Így

---

8 Nemes: i. m. 71–74. p. Maros-Torda vármegyei csendőrőrsök szakaszonként: Marosvásárhely, Maroszentgyörgy, Mezőcsávás, Mezőörményes, Mezőrűcs, Mezőbánd, Meggyesfalva, Akosfalva; Balavásár, Bordos, Erdőszentgyörgy, Makfalva, Nyárádszereda, Nyárádmagyarós, Szováta, Nyárádremete; Szászrégen, Bátos, Teke, Tancs, Marosvécs; Vajdaszentivány, Gernyeszeg, Radnótfája, Görgényszentimre, Libánfalva, Laposnya; Maroshévíz, Gödemesterháza, Palotailva, Ratosnya, Déda.

9 Ravasz István: *Erdély ismét hadszíntér 1944.* Budapest, 2002, Petit Real.

alakultak meg például Erdély területén a zilahi, a besztercei és a székelyudvarhelyi csendőrzászlóalj, amelyek aztán intenzíven részt vettek a háborús eseményekben. A székelyudvarhelyi csendőrzászlóalj megszervezésével vitéz Kiss László csendőr alezredest bízták meg, aki 1942. december 22-től Székelyudvarhelyen osztályparancsnoki tisztséget töltött be. A zászlóaljba a front elől visszavonuló csíki és háromszéki csendőröket sorozták be. Ez nem ment teljesen zökkenőmentesen: a székelyudvarhelyi szárnyparancsnok, dr. Eötvös László csendőr százados például azt a feladatot kapta, hogy Farkaslakán az oda visszavonuló csendőrökből, határőrökből egy századot szervezzen és csatlakozzon velük a zászlóaljhoz, ő azonban hazaküldte a gyülekezőket. A zászlóalj felállítására végül is Szászrégenben került sor.¹⁰

A Szovjetunió és Románia közt 1944. szeptember 12-én aláírt fegyverszüneti egyezmény értelmében a békeszerződés aláírásáig Észak-Erdélyben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEK) gyakorolta a hatalmat, melyen belül a Szovjetunió szabad kezet kapott. Otóberben, a magyar közigazgatás és rendvédelem kivonulása után Maros-Torda vármegyében a „Legiunea de Jandarmi Mureș” vette át a rendvédelmi feladatokat. Az ősz folyamán a bizonytalan belpolitikai helyzetet kihasználva szélsőjobboldali román önkéntes bandák (Maniu-gárda) észak-erdélyi és székelyföldi településeken (pl. Szárazajta, Egeres, Gyanta¹¹) kegyetlen vérengzéseket hajtottak végre az ott élő magyar lakosság ellen, s tömegesen hurcoltak el magyarokat internáló táborokba is. Ezt még a megszálló szovjet haderő sem nézhette, teljesen tétlenül.

A SZEK 1944 novemberében megszüntette Észak-Erdélyben és a Székelyföldön a román közigazgatást (csak a vasút és a posta maradhatott), és helyére szovjet katonai adminisztrációt állított. A román zsandárság Maros megyei egységei november 11–12-én vonultak ki a térségből; a román hatóságok előbb Râmnicul-Sărat, majd Putna megyébe szállásolták be őket.¹²

10 Nemes: i. m. 98, 220. p. Így történhetett meg, hogy több csendőr nem került ki a frontra, nem harcolt a szovjetek ellen és a későbbiek folyamán a népörségbe kapott behívást és beosztást.

11 Egy Boros Zoltán által készített dokumentumfilm (*Fekete vasárnap*) szerint az utóbbi településen megölt magyar civileket román reguláris alakulatok katonái végezték ki (a szerk. megjegyzése).

12 Bartos Zoltán: A marosszentgyörgyi csendőrőrs (1945–1949). In Moldovan Peter (szerk.): *Marosszentgyörgyi Füzetek*, Marosvásárhely, V/2017. 154. p.

A román rendvédelmi egységek eltávolításának okait egy, a jandarmeriamures.ro internetes felületen megjelent szöveg szerzője abban látja, hogy az erdélyi zsandárok „vakmerő” akcióik által ellenálltak az oroszoknak, megakadályozva a „felszabadított” területek feldúlását és kifosztását. Ezzel szemben egy korabeli román lap egyik cikkírója a következőképpen vélekedik a helyzetről: hogyha abban az időben, amikor a szovjet erők – a román közreműködéssel – Erdélyt „felszabadították”, egy őszinte és demokratikus kormány lett volna hatalmon, „[f]igyeltünk volna [arra], hogy demokratikus vezetőséget küldjünk oda. Az igazság és barátság szellemével mentünk volna, az ott élő más nemzetiségűekkel szemben. Ehelyett az akkori kormány háborús bűnököket küldött oda. [...] Legionárius csoportokat küldtünk, a hírhedt önkéntes zászlóaljokat, akik rablásba és gyilkolásba kezdtek. 18 székely földművest öltek meg, fejszével lefejezve őket, minden ítélet nélkül. Hatalmukkal visszaelő zsandárokat küldtünk, akik elkezdték letartóztatni a demokratákat. Erdélyt nem kolóniaként kellett volna kezelni!”¹³

AZ 1944. ÉV VÉGI, 1945. ÉV ELEJI POLITIKAI ÉS KÖZIGAZGATÁSI ELŐKÉP

Az 1934 augusztusában Marosvásárhelyen létrehozott Magyar Dolgozók Szövetsége (MADOSZ, elnöke Kurkó Gyárfás) a második világháború idején Dél-Erdélyben fejtette ki tevékenységét. A MADOSZ-ból alakult meg 1944. október 6-án Brassóban a Magyar Népi Szövetség (MNSZ), amelyet az Országos Demokrata Arcvonal (ODA) a soraiba fogadott. Az ODA-ban a vezető szerep a Román Kommunista Párté volt, de ugyancsak ebbe a csoportosulásba tartoztak az Egységes Szakszervezetek, az Ekésfront és a Szociáldemokrata Párt is.

Az észak-erdélyi, székelyföldi magyar lakosság a szovjet katonai közigazgatás felállítását nagy örömmel fogadta, remélve, hogy a folyamatos rablás, valamint a zaklatások és atrocitások is véget érnek. Ez nagyvonalakban meg is valósult, de olyan falvakban, ahol nem volt szovjet helyőrség, továbbra is előfordult, hogy zaklatták a magyarokat. 1944 decemberében például egy marosvásárhelyi lap szerint Maros-hévízen a vasgárdisták még mindig terrorizálták a helyi magyar lakosságot, és a november 12-e előtt kihelyezett „Vorbiți românește”

13 Dr. Șt. Cleja: Ardealul este al nostru. *România Viitoare*, 1945. január 7. 1. p.

MADOSZ-gyűlés Marosvásárhelyen, 1945. március 14-én. A fénykép a nagyernyei Kovács István hagyatékából származik (a szerző gyűjtése)

feliratokat sem szedték le.¹⁴ Az új helyzet másik folyománya az volt, hogy a közrend fenntartása érdekében ún. népőrséget hoztak létre (erre valószínűleg mind a 11 megszállt vármegyében sor került, de csak Kolozs, Beszterce, Csík, Udvarhely, Háromszék, Maros-Torda vármegyéből vannak erre vonatkozó adataink). Városokon ez főleg politikai szempontból megbízhatónak minősített egyénekből verbuválódott, a vidék megszervezését pedig kezdetben a városokból kiküldött szakszervezeti aktivisták vállalták magukra. Az újonnan toborzott népőrök felszerelése a visszavonuló német és magyar katonai egységektől maradt, az egyenruhát – legtöbb esetben – csak egy vörös karszalag helyettesítette.

Ahhoz, hogy az 1944 novembere és 1945 márciusa között uralkodó közállapotokat megértsük, még nagyon sok kutatásra van szükség. Annyi azonban így is elmondható, hogy az újonnan felállított közigaz-

14 Vincze Gábor: Illúziók kora. Az észak-erdélyi „respublika” négy hónapja. *Romániai Magyar Szó*, Új sorozat, 1999. július 14. 5. p.

gátásnak nagy nehézségekkel kellett szembenéznie. Orvosok hiányában az egészségügy tekintetében katasztrófális állapotok uralkodtak, fennállt a veszélye, hogy éhínség tör ki, a visszavonulás során a németek felrobbantották a vasúti hidakat. Mivel egyszerre volt forgalomban a pengő, a szovjet hadipengő, és a lej is, Maros-Torda vármegyében saját pénz kiadását fontolgatták – amit a helyi szovjet parancsnokság is támogatott volna –, de erre végül nem került sor. A közigazgatás új vezetőit politikai szempontok alapján nevezték ki, így akár a hozzá nem értés is befolyásolhatta a szakszerű újjászervezést.

Igaz ugyan, hogy a gazdasági helyzet, a négyévnyi háborúnak köszönhetően, siralmas volt, de néhány téren így is jobbnak számított, mint a 22 évi román megszállás alatt. Ezen időszakban ugyanis szabadon lehetett használni a nemzeti színeket, szimbólumokat és az anyanyelvet, és a kétnyelvűség kérdését a legtöbb helyen ekkor még szintén sikerült békésen rendezni. A vegyes lakosságú vidékeken a közigazgatásban, a tömegszervezetek összejövetelein, a hatósági iratokban (pl. Maros-Torda vármegyében) a kétnyelvűség dominált, amelyet dr. Victor Groza főispán rendelete is szavatolt: „Minden állami, megyei és városi hivatalban mindennemű felirat magyar és román nyelven függesztendő ki. [...] Minden hivatalos rendeletet két nyelven kell kiadni. [...] A városok és községek magyar és román nevei egyaránt hivatalosnak tekinthető[k].”¹⁵

1945. március 6-án a román király – a Szovjetunió nyomására – az Ekésfront vezetőjét, dr. Petru Grozát nevezte ki kormányfőnek. Az új kormány felállítása után Észak-Erdélybe is visszatérhetett a román adminisztráció.

1945. március 15-én – „székelyföldi körútja” alkalmával – Gheorghe Vlădescu-Răcoasa,¹⁶ nemzetiségügyi államtitkár Marosvásárhelyre is ellátogatott. Fogadtatásából és biztonságának szavatolásából a népórság is kivette a részét. Hivatalosan dr. Victor Groza prefektus román nyelven, Nemes Dezső pedig az RKP helyi szervezetének vezető-bizottsági tagjaként magyarul üdvözölte a bukaresti államtitkárt. Vlădescu

---

15 Uo.

16 Gheorghe Vlădescu-Răcoasa (1895, Răcoasa – 1989): bukaresti egyetemi tanár. 1944. december 6. és 1945. február 28. közt nemzetiségügyi miniszter, majd 1945. március 6. és 1946. november 30. közt államtitkár a Kissebbségügyek Titkárságán, Bukarestben.

beszédében kifejtette, hogy „nincs mitől félnie országunknak, mert kétmillió jogát követelő magyar él itt” – azaz Erdélyben. Az MNSZ egy 12 pontból álló emlékiratot fogalmazott meg, amit átadott az államtitkárnak. Az emlékirat többek közt követelte az Észak-Erdély területéről bármilyen cím alatt elhurcolt és román őrizzetben lévő egyének szabadon bocsátását, a teljeskörű magyar nyelvhasználat elismerését, Marosvásárhelyen egy mezőgazdasági főiskola és műegyetem felállítását, hely biztosítását a magyarság számára a román kormányban.¹⁷ Hogy ezekből a későbbiek során mi és hogyan valósult meg, az már más lapra tartozik.

A MAROS-TORDA VÁRMEGYEI NÉPŐRSÉG MEGSZERVEZÉSE

A magyar közigazgatás 1944. szeptemberi kivonulása után több településen polgárőrség alakult a rend fenntartása céljából (pl. Kolozsváron). Ez Marosvásárhelyen nem történt meg, s így a városon az anarchia lett úrrá. Kevés üzlet volt, amely a kifosztást elkerülte volna. Amint a szovjet csapatok lépésről lépésre megszállták Észak-Erdély területét, szorgalmazták, hogy néhány településen – a lakosság etnikai arányainak figyelembevételével – a közrend fenntartásának céljából ún. „nemzeti gárdákat”, vagyis polgárőrsegeket hozzanak létre, amelyek tagjait legtöbb esetben az oroszok látták el fegyverekkel.¹⁸ Hogy Maros megyében mely településeken alakultak ilyen őrségek, a kutatások mai szakaszában még nem tudjuk pontosan, de a későbbiek folyamán létrejött népőrség egyik feladata éppen a polgárőrsegek felszámolása és a vissza nem szolgáltatott fegyverállományok lefoglalása lett. A népőrség napi jelentéseiből kitűnik, hogy 1944 őszén például Jeddén és Nyáradremetén biztosan működött polgárőrség.

Marosvécsen november 14-én, a román közigazgatás kivonulása után és a Szovjet Katonai Parancsnokság felállítása idején egy orosz tiszt arra szólította fel a helyi lakosságot, hogy szervezzék meg a település vezetését, és vegyék fel a kapcsolatot a szászrégeni központtal, a megválasztandó elöljárók egyik feladatuként pedig a közbiztonság megszervezését jelölte meg. Azt is tudomásukra hozta, hogy a rendbontó

17 Magyar–román testvériség! A nemzetiségügyi miniszter marosvásárhelyi látogatása és tárgyalásai. *Szabad Szó*, 1945. március 18. 1. p.; Paál János: A magyarság helyet kap a kormányban. *Szabad Szó*, 1945. 04. 01. 3. p.

18 Magyarosi: i. m. 388. p.

kat a régi orosz katonai parancsnokságra kell kísérni. Valószínű, hogy a hatalomváltásra több más településen is hasonlóképpen került sor.¹⁹

Hivatalos adatok szerint a Szovjet Katonai Parancsnokság a Maros-Torda Vármegyei Népőrséget 1944. november 14-én helyezte működésbe, és a szervezet 1945. július 7-ig fejtett ki tevékenységet.²⁰ (Amint a későbbiekben kiderül, ez azért nem éppen így történt: voltak helyek, ahol a népőrség ezt követően is fennmaradt, és egészen 1946 elejéig a román rendvédelmi egységekkel párhuzamosan működött.)

Vármegyei szinten a népőrség megszervezése 1944 decemberétől gyorsult fel, illetve vált hatékonyabbá. Kezdetben az állományba olyan helyi férfiakat toboroztak, akik megfeleltek bizonyos kritériumoknak (pl. büntetlen előélet, letöltött katonai szolgálat, stb.) A községekben megszervezett egységek nagy valószínűséggel az egykori magyar csendőr laktanyákba kerültek. 1945 januárjától aztán a népőrség komoly átszervezésen esett át – a jelek szerint a Magyar Királyi Csendőrség mintájára –, és februárra már egy megbízható testületté nőtte ki magát. A magyar csendőrségben általános gyakorlatra emlékeztet például az a törekvés, hogy a népőröket szülőfalujuktól távolabb eső településekre helyezték. Aki ezt nem vállalta, leszerelhetett, kiléphetett a testületből. Az is a csendőrség működését idézte, hogy a népőrök járőrszolgálatot teljesítettek (általában – ha nem volt valamilyen okból kifolyólag szükség erősítésre – két népőr: egy járőrvezető és egy járőrtárs alkotott egy járőrt), portyára induláskor az őrsparancsnoktól kaptak eligazítást, szolgálatukat fegyverrel látták el, és nyomozást is folytathattak. Gyilkosságok, öngyilkosságok esetén a helyi körorvossal együtt kellett halottszemlért tartaniuk, az ellátásukat pedig – az egykori csendőrökhöz hasonlóan – kötelesek voltak kifizetni.²¹ (Valószínű, hogy a két testület

---

19 Uo. 385. p.

20 Bartos: i. m. 154. p.

21 A népőrök élelmezésével kapcsolatos utasítás, amelyet a népőrség parancsnoksága küldött 1945. május 4-én a marosszentgyörgyi előjáráságnak: „Utasítom a községi előjáróságot, hogy az ottani népőrség részére a szükséges élelmiszer beszerzésében legyen mindenben segítségére. Az előjáróság által szerzett élelmiszert az őrsparancsnok maximális áron köteles kifizetni. Azt azonban nem kívánhatják, hogy a népőrök járjanak házról házra élelmiszertért, mert ebben az esetben a kellemetlenségek sorozata származhat, attól eltekintve, hogy a népőr ilyenformán kénytelen lenne szolgálatát elhanyagolni.” MMNLtI, CGPTgM, Div. Corespondentá, urmáriru, cercetári. 1945. 3/11. 16.

működésében egyéb hasonlóságok is megfigyelhetők, de ez még nem jelenti azt, hogy a népőrség hatékonysága, szervezettsége, felkészültsége elérte volna a magyar csendőrségét.)

Az átszervezést követően olyan egyének kérhették felvételüket a népőrségbe, akik igazolni tudták, hogy nem harcoltak a szovjet csapatok ellen (a feltételek között a letöltött katonai szolgálat továbbra is szerepelt, azonban hiánya nem minősült kizáró oknak).²² Az őrsök parancsnokait általában felsőbb utasítással nevezték ki.²³ A testület soraiba több volt magyar királyi csendőrt is felvettek: közülük Füzessi Sándor osztályparancsnoki tisztséget töltött be. Barabási Márton a marosvásárhelyi, Ercsei György a marosszentgyörgyi, Kopacz János a makfalvi, Tollas Károly a vajdaszentiványi, Máthé Antal pedig a szovátai, illetve a mezőbándi őrsök parancsnokai voltak. Boér Gyula Nagykenyén volt őrsparancsnok-helyettes.²⁴ Vezető beosztásra számíthattak a népőrségnél azok is, akik a két világháború közt a román zsandárságnál töltötték le sorkatonai szolgálatukat, esetleg továbbszolgálónak jelentkeztek. Ilyenek voltak például Fărcaș Vasile, Suciú Ioan, Șuteu Vasile, Șuteu Ilie, Anca Dănilă, Pol Ioan és mások.

Sztálin 1945. március 9-i táviratában engedélyt adott rá, hogy a román adminisztráció visszatérjen Észak-Erdélybe és a Székelyföldre, a szovjet katonai hatóságok azonban még jó ideig ellenőrzést gyakoroltak a helyi szervek és a központi hatóságok kommunikációja felett. A román közigazgatás nem állította rögtön félre a jó hatékonysággal működő népőrséget. A testület valószínűleg 1945. április 1-től került hivatalosan a román állam fennhatósága alá, de amint az okiratokból

---

22 1945. február 28-án például Szászrégen és környékéről 60 román férfi jelentkezett népőrségi szolgálatra, akiknek egy részét fel is vették.

23 Máthé Antal őrsparancsnok rövid önéletrajzából tudjuk, hogy őt például – mint volt magyar királyi (véglegesített) csendőrt – a Szovjet Katonai Parancsnokság kinevezte a szovátai népőrség parancsnokának. 1945. februárjában kicserélték a mezőbándi parancsnokkal, mert ő jobban beszélte a román nyelvet (1937–40 közt román sorkatonai szolgálatot teljesített, 1940 végén lépett a magyar csendőrség kötelékébe.) Máthé Antal 1946 februárjáig volt őrsparancsnok Mezőbándon. Az információ a Máthé Antal nótagyűjteményét és saját verseit tartalmazó füzet első két oldalán olvasható. Az említett füzet a szerző tulajdonát képezi.

24 Maros Megyei Nemzeti Levéltár Igazgatósága (Tovább: MMNLt), Fond: Comandamentul Gărzii Populare Târgu-Mureș (Maros-Torda Megyei Népőrségi Parancsnokság, tovább: CGPTgM), ds. nr. 3., 82. (Többben a magyarok közül korábban a 33. hegyivadász-zászlóalj, a 27. székely könnyű hadosztály vagy a 23. honvéd határivadász-zászlóalj kötelékében szolgáltak.)

kiderül, a Szovjet Katonai Parancsnokság fennállásának ideje alatt a népőrség ez utóbbi alárendeltségébe is tartozott.²⁵

A MAROS-TORDA VÁRMEGYEI NÉPŐRSÉG PARANCSSNOKSÁGA (COMANDAMENTUL GĂRZII POPULARE DIN JUDEȚUL MUREȘ) SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE

1945 márciusában a Maros-Torda Vármegyei Népőrség Parancsnokság alárendeltségébe 33 őrs tartozott. Ezek közül huszonöt őrsön magyar, nyolc őrsön pedig román őrsparancsnok teljesített szolgálatot. A számbavett népőrök – beleértve a parancsnokokat és helyetteseiket is – közül 346-ból 266 volt magyar (76,8%) és 80 román (23,2%).²⁶ Bizonyos őrsökön – ilyen volt Ákosfalva, Csittszentiván, Erdőszentgyörgy, Makfalva, Nyárádmagyaros, Nyárádremete, Nyárádszereda, Szováta – csak magyarok szolgáltak. Libánfalva volt az egyetlen település, ahol minden népőr román volt; a fennmaradó őrsök emberei között pedig románokat és magyarokat egyaránt találni. A legnépesebbek a következő őrsök voltak: Marosvásárhely (41 fő), Nyárádszereda (18 fő), Maroshévíz (17 fő), Teke (15 fő), Marosszentgyörgy (13 fő), Meggyesfalva (13 fő). Ákosfalván, Erdőszentgyörgyön, Gernyeszegen, Görgenyszentimrén, Libánfalván, Marosvécsen, Mezőbándon, Nyárádtőn, Radnótfáján 12 népőr szolgált. A fennmaradó őrsök legénységének létszáma így alakult: Balavásár (11 fő), Bátos (11 fő), Bordos (7 fő), Csittszentiván (9 fő), Déda (11 fő), Gödemesterháza (5 fő), Laposnya (2 fő), Makfalva (11 fő), Mezőcsávás (11 fő), Mezőörményes (10 fő), Mezőrűcs (10 fő), Nagykend (5 fő), Nyárádremete (11 fő), Nyárádmagyarós (9 fő), Palotailva (5 fő), Ratosnya (6 fő), Régen (10 fő), Szováta (10 fő), Tancs (11 fő), Vajdaszentivány (9 fő).

A vármegyei népőrség fennállása alatt egy törzsbe (reședintă) tömörült, ezen belül pedig egy osztályba (detășament), amelynek kötelékében egy nyomozó alosztály is működött. A törzsparancsnokságon a három parancsnokon kívül még 12 ember dolgozott: egy irodafőnök, két beszerző, egy levéltáros, egy raktáros, egy tolmács, három sofőr, egy lakatos, egy szerelő és egy takarítónő. Az osztályparancsnokság és a

25 Nemes Gyula: A Maros-Torda Vármegyei Népőrség Parancsnokság marosszentgyörgyi őrsé (1944. november 14 – 1945. július 7). In Moldovan Péter (szerk.): *Marosszentgyörgyi Füzetek*, Marosvásárhely, VII/2019. 174. p.

26 A nemzetiségi hovatartozást az egyes népőrök nevei alapján állapítottuk meg.

Máthé Antal népőr őrsparancsnok igazolványa

nyomozó alosztály 20 fős személyzete a következőképpen oszlott meg (a két parancsnokot leszámítva): egy irodafőnök, egy levéltáros, két gyorsíró, egy iktató, egy kézbesítő, két fegyvermester, egy nyomozó-osztály-főnök (Dózsa József), egy helyettes (Bíró István) és nyolc nyomozó.²⁷

Az osztályparancsnokság alá 1945 júniusában négy szakasz (pluton), ezek alárendeltségébe pedig 35 őr (post) tartozott; az őrökön összesen 444 személy teljesített szolgálatot. A törzsparancsnok Mihály Antal (szül. 1908) volt, helyettesei pedig Kopacz Ferenc és Fărcaș Vasile voltak. Az osztályparancsnok tisztét 1945 májusáig Füzessi Sándor látta el, és helyettese Suciú Ioan volt. Ezt követően Suciú lett a parancsnok, helyettesnek pedig Dán Andort nevezték ki.

A szakaszparancsnokok nevét és az alárendeltségükbe tartozó legénység létszámát szintén ismerjük: Ilco Gheorghe (I. szakasz, 137 fős állomány), Șuteu Vasile (II. szakasz, 108 fő), Varga István (III. szakasz, 81 fő) és Feigel István (IV. szakasz, 82 fő). A nyomozó alosztály főnöke: Dózsa József, helyettese: Bíró István. Őrsparancsnokok: Barabási Márton (Marosvásárhely, helyettese: Jenei Lázár, legénységi állomány: 41 fő), Ercsei György (Marosszentgyörgy, Pescăruș Petru, 13 fő), Máthé Antal (Mezőbánd, Szabó Sándor, 12 fő), Osváth Gyula (Nyárádszereda,

27 MMNLtI, CGPTgM, Tabel nominal de numele și prenumele personalului care este în serviciu și depinde de Comandamentul Gărzii Populare Județul Mureș. (Tovább: TN). Szám nélküli irat.

Szabó Sándor II., 18 fő), Sóbeszter Sándor (Mezőcsávás, Şerbenai Ioan, 11 fő), Mariş Florea (Mezőörményes, Tóth Lajos, 10 fő), Borbély Domokos (Mezőrűcs, Şuteu Ilie, 10 fő), Pálfi István (Meggyesfalva, Lukács Jenő, 13 fő), Ács Dénes (Csitszentivány, Novák Lázár mb., 9 fő), Táncoş János (Nyárádtő, Dombi Gyula, 12 fő), Kiss Ferenc (Ákosfalva, Virágh István, 12 fő), Bedő János (Balavásár, Bereczki János, 11 fő), Molnár Lajos (Bordos, Barabás Ernő, 7 fő), Kopacz János (Makkfalva, Gáll Gyula, 11 fő), Pilcz Péter (Erdőszentgyörgy, Moldován József, 12 fő), Székely József (Nyárádmagyaros, Nagy Sándor, 9 fő), Kopacz Antal (Szováta, Menyhárt József, 10 fő), Zöld Lajos (Nyárádremete, Bán András, 11 fő), Lukács László (Nagykend, Kiss Ferenc mb., 5 fő), Anca Dănilă (Szászrégen, Orbán István, 10 fő), Şuteu Vasile (Bátos, Trombitás István, 11 fő), Papp Sándor (Teke, Suciú Traian, 15 fő), Bíró Ferenc (Tancs, Câmpean Ioan, 11 fő), Tollas Károly (Vajdaszentivány, Zaharia Gheorghe, 9 fő), Blága Ferenc (Gernyeszeg, Hegedüs József, 12 fő), Király Márton (Radnótfája, Câmpean Ioan II., 12 fő), Szabó József (Maroshévíz, Hankó Lajos, 17 fő), Pop Ioan (Görgényszentimre, Kiss János, 12 fő), Cazan Pavel (Marosvécs, Boér Márton, 12 fő), Mircea Petru (Libánfalva, Tătar Nicolae, 12 fő), Petru Vasile (Laposnya, Bonari Florea mb., 2 fő), Crăciun Mihail mb. (Gödemesterháza, Picali Gheorghe mb., 5 fő), Szekeres József mb. (Palotailva, Csóka József mb., 5 fő), Fehér Gergely (Ratosnya, Gliga Dumitru, 6 fő), Balázs Mihály (Déda, Gliga Crăciun, 11 fő).²⁸

A törzsparancsnokság pecsétje kerek formájú volt a következő körirattal: Maros-Torda Vármegyei Népőrség Parancsnoksága, ezen belül pedig a román felirat volt olvasható: Comandamentul Gărzii Populare din Jud. Mureş. A kör közepére a Marosvásárhely címeréből kölcsönzött, kardot tartó páncélos kar került azzal a különbséggel, hogy a kardra csak egy medvefej és egy szív volt fűzve, a koronát viszont elhagyta a tervező. (1945 májusától csak a köriratok maradtak, a páncélos kar is eltűnt.)

---

28 MMNLtI, CGPTgM, State de salarii și diferitele tabele nominale de personal. (Tovább: SSP), Nr. inv. 3/3. 1945. (mb. = megbízott, azaz nem tényleges)

A vármegyei népőrség²⁹ elsősorban a helyi Szovjet Katonai Parancsnokságtól kapott utasításokat, néha azonban a helyi (nép)rendőrség is hozzájuk fordult.³⁰ Ezenkívül szorosan együttműködtek az ügyészséggel, a Kommunista Párttal, a községi és városi elöljáróságokkal, de megtörtént, hogy más szervek (pl. Marosvásárhely és Maros-Torda Vármegye Demokrata Zsidó Népközössége, Budapesti Rendőr Főkapitányság)³¹ kérésének kellett eleget tenniük. 1945 márciusa után a helyzet annyiban változott, hogy ekkortól bizonyos romániai központok is kiadhattak rendeleteket és utasításokat a terület számára.³² Olyan forrást, amelyből az derülne ki, hogy a maros-tordai népőrök együttműködtek vagy egyáltalán kapcsolatot tartottak volna fenn a szomszédos megyék népőrségeivel, egyelőre nem találtunk.

Az őrsöket a szakaszparancsnokok folyamatosan, a törzsparancsnok vagy a helyettese kiszámíthatatlanabb módon ellenőrizték.³³ Ugyanakkor a Szovjet Katonai Parancsnokság emberei vagy egyszerűen csak túlbuzgó orosz katonák megjelenhettek egy-egy őrsön, az ilyen esetek azonban általában nem végződtek jól a népőrök számára. Időnként magasabb beosztású személyek látogatására is számítani lehetett: az 1945. május 20-i napi jelentés szerint például maga „Tănăsescu belügy-

-
- 29 Nem tévesztendő össze a Marosvásárhelyi Rendőrfőnökséggel (ún. néprendőrség), amely 1944 decemberének derekán hét alegységbe volt szervezve: I. rendőrfőnök irodája (5 személy, rendőrfőnök: Mihály József); II. rendőrfőnök-helyettes (dr. Pop Remus) osztálya négy hivatalra osztva: közigazgatási (8 személy, irodavezető: Klein Dezső), bejelentő (4 személy, irodavezető: Újhegyi Imre), gazdasági (5 személy, irodavezető: Tóth Gergely), kézbesítő (4 személy); III. rendőri büntetőbíró (5 személy, irodavezető: Dr. Strul Mór); IV. osztályvezetőség (5 személy); V. állambiztonság (5 személy, vezető: László Gyula); VI. nyomozó csoport (15 személy, vezető: Mihály Sándor); VII. őrszemélyzeti parancsnokság (7 személy, parancsnok: Erődi Tőhötöm Pál). Forrás: MMNLtI, CGPTgM, SSP, 71.
- 30 MMNLtI, CGPTgM, Napi jelentések (Rapoarte zilnice ale ofiterilor de serviciu) (Tovább: NJ) nr. inv.: 1945, 3/6. 1945. március 8-án a következő rendőrségi utasítás érkezett a népőrség osztályparancsnokágára: „A közeli falvakból 50-50 embert a maroszentkirályi szeszgyár mögött levő repülőgéphez csakánnyal, lapáttal, kapával közmunkára kiküldeni.” Az őrsökre kiküldött osztályparancsnoki utasításokban a népőröket arra szólítják fel, hogy az ellenszegülőket tartóztassák le és kísérjék be.
- 31 Nyomozásba kezdtek például a nagyernyei Fruchter Mór elkobzott cséplőgépe visszaszerzése érdekében. Egy másik ügy: a bordosi népőr őrsparancsnok 1945. május 20-án jelentette, hogy a budapesti rendőrség kéri két véckei lakos letartóztatását.
- 32 Magyarosi: i. m. 389. p.
- 33 Például 1945. május 30-án a szakaszparancsnokok és más „tisztek” minden egyes őrsre kiszálltak ellenőrizni a fegyverszüneti bizottság által elrendelt kimutatások összeírását. (NJ)

miniszteri államtitkár elvtárs [volt az, aki] megszemlélte a népőrség parancsnokságot.”

A NÉPŐRSÉG TEVÉKENYSÉGE

A népőrség osztályparancsnokságának székhelyén éjjel-nappal ún. szolgálatos „tiszt” tartózkodott, aki szolgálata végén napi jelentést írt; ezt a rendőrségi titkár és a népőrség törzsparancsnoka (vagy annak helyettese) pecsételte le (láttamozta) és írta alá. Az említett jelentések-ből nagyon sok érdekes információ kiszűrhető arra vonatkozóan, hogy miként is zajlott a testület mindennapi tevékenysége. Az őrsök küldöncei a szolgálatos népőrhöz futottak be – ők többnyire jelentéseket hoztak –, és a feljelentők szintén ők keresték, az információgyűjtés és a legtöbb ügyintézés azonban telefonon történt. A napi jelentésekben gyakran találunk példát arra, hogy a katonai parancsnokság keresi meg a népőrséget. Többnyire azt kérik, hogy az utóbbi parancsnoksága bocsásson rendelkezésükre egy teherautót, valamint a marosvásárhelyi őrs állományának szolgálatban lévő tagjait. Ilyen alkalmakon a szovjet katonák a népőrökkel – esetleg rendőrökkel – együtt razziákat, házkutatásokat, letartóztatásokat hajtottak végre. Az okiratokból, jelentések-ből azonban az is kitűnik, hogy nem mindig volt felhőtlen a szovjetek és a népőrök közötti viszony. 1945. február 20-án például az oroszok meglepték a nyárádszeredai őrsöt, és az alvó népőröket lefegyverezték. 1945. március 5-én a Makfalván állomásozó orosz katona a kibédi bálban keveredett konfliktusba két népőrrel – valószínűleg az éppen szolgálatban lévő járőr tagjaival –, akiktől puskájukat és igazolványai-
kat egyaránt elvette. Egy másik jelentésből, amelyet 1945. május 11-ére datáltak és az osztályparancsnokságnak címeztek, az derül ki, hogy egy részeg orosz katona felpofozott egy őrsparancsnokot.³⁴

A megmaradt dokumentumokból azt is kihámozhatjuk, hogy a népőrök felsőbb parancsoknak tettek eleget, feljelentéseket vizsgáltak ki, és különféle intézkedéseket fogantatosítottak a portyázások alkalmával észlelt rendellenességek orvoslására. Leggyakoribb feladataik a következők voltak: bújókáló katonák (szökevények) felderítése, elfogása, letar-

---

34 MMNLtI, CGPTgM, NJ. 1945. május 19-én a makfalvi őrsparancsnok azt jelentette, hogy egy puskát elkobzott, de az ottani telefontól szolgálatot teljesítő orosz nő visszaadta korábbi tulajdonosának, mert ő engedélyezte, hogy az illető fegyvert tartson.

tóztatása;³⁵ nyomozás gyilkosság, lopás, verekedés stb. ügyében; rejtgetett, időben le nem adott, be nem szolgáltatott fegyverek felkutatása, lefoglalása;³⁶ illegális tevékenységek (pl. pálinkafőzés) felderítése, megakadályozása;³⁷ hosszabb időre felügyelet nélkül hagyott járművek tulajdonosainak (vezetőinek) felkutatása, azok megbírságolása; a csempészet felderítése és annak megakadályozása (jellemzően Dél-Erdélybe próbáltak állatokat, gabonát, élelmiszert, posztót, gyapjút, stb. átvinni);³⁸ közmunkások toborzása különböző munkálatokra; különböző rendezvények (bál, piac, stb.) felügyelete; a közellátás segítése;³⁹ rasszista megnyilvánulások jelentése, stb.

Arra is ismerünk példát, hogy egyes népőrök bizonyos esetekben joggalmentlenül jártak el: a törzsparancsnokságra több alkalommal is érkezett

-
- 35 Itt mind a vármegye területén bujkáló német, mind pedig a román hadseregből megszökött (dezertált) katonák kézrekerítéséről, letartóztatásáról van szó. Pl. 1945. február 30-án Szovátán egy német katonát menekülés közben lelőttek. 1945. március 5-én Mihály Antal parancsnok nyílt parancsa így hangzott: „Elrendelem, hogy Székes község határában, az erdőben levő bunkerben tartózkodó két német katonát a fenti parancsnokságra előállítani.” 1945. március 31-én egy nyolctagú marosvásárhelyi népőr csoport, nyárádselyei, szovátai és nyárádszeredai népőrökkel megerősítve bujkáló vagy bújtatott német katonák felkutatására indult. Kendőn és Makfalván házkutatásokat hajtottak végre, a Bekecs-tetőn levő bunkereket is átkutatták, de eredménytelenül. Vagy: 1945. február 27-én a tekei őrsről bekísértek egy szökött román katonát, kihallgatták, majd az orosz katonai parancsnokságnak átadták. 1945. április 6-án a radnótfájai őrs népőre jelentette, hogy az állomáson megszökött az őrizetére bízott szökött román katona, akit a népőrség marosvásárhelyi osztályparancsnokságra akart kísérni. „Intézkedés megtéve, az őrsök értesítve lettek az elfogására.”(NJ)
- 36 1945. március 3-án Nyárádköszvényesről jelentették, hogy Alsó- és Felső-Köhéren fegyverek vannak, mert ott valakik állandóan lövöldöznek. (NJ)
- 37 1945. március 3-án a Kommunista Párt telefonon jelentette, hogy „Nyárádrémetén, Alsó- és Felső-Köhéren hatalmas apparátussal folyik a pálinkafőzés, ezért az emberek nem akarnak dolgozni menni. Intézkedés megtörtént a fekete pálinkafőzők megszüntetésére.” (NJ)
- 38 A román hatóságok kiutasítása után a román állam elrendelte a korábbi határok őrzését. A Maros-Torda Vármegyei Népőrségnek – akárcsak azoknak, akik az ún. bécsi demarkációs vonal mentén helyezkedtek el – feladata volt a határ megfigyelése, ellenőrzése. Ezt elsősorban a vármegye közellátása érdekében tette, de közbiztonsági, határvédelmi megfontolásokból is. A napi jelentésekben a mezőbándi, a nyárádtői és a nagykendi őrsök legénysége kapcsán történik említés arról, hogy ezek csempészárut foglaltak le. Pl. „A nagykendi őrs bekísért két szekér élelmiszert (tojás, vaj, stb.), amit Brassóba akartak engedély nélkül szállítani, átadva a közellátási hivatalnak.” (NJ)
- 39 1945. február 8-án a Maros-Torda Vármegyei Népőrségi Parancsnokság utasította a maroszentgyörgyi őrsöt, hogy: „legyen segítségére a maroszentgyörgyi közellátásnak a román pap által eltulajdonított gabona visszaszerzésében, tekintettel arra, hogy a helyi szegény lakosságnak nagy szüksége van rá.”

ellenük feljelentés verekedés, fegyverhasználat, jogtalan házkutatás, motozás, bizonyos javak elkobzása, stb. miatt.⁴⁰ Ezen feljelentések kivizsgálásával legtöbb esetben a szakaszparancsnokokat bízták meg, ám ha a kihágást egy magasabb beosztású népőr (pl. nyomozó) követte el, az ügyben az osztály- vagy törzsparancsnokság intézkedett.⁴¹

Ugyanakkor a községi elöljáróságok a különféle szovjet katonai alakulatok átvonulása alkalmával elkövetett garázdaságokat is a népőrségnek jelentették, akik ezt továbbították a helyi katonai parancsnokságnak – vagyis tulajdonképpen a népőrség részéről ezek ellen semmiféle intézkedés, fellépés nem történt.⁴²

A népőrök tevékenysége, munkája nem volt veszélytelen. Több esetben előfordult, hogy súlyosan bántalmazták őket, esetenként pedig rájuk is lőttek.⁴³ 1945. június 20-án a maroshévízi népőrség három tagját „géppuskás banditák” orvul megtámadták, és kettőt agyon is lőttek közülük (a harmadiknak sikerült elmenekülnie). A járőrnek egy házat kellett volna átkutatnia, amely a település szélén állt. (A dolog érdekessége, hogy 1941-ben ugyanazon a helyen egy magyar csendőrrjárőr egyik tagja meglehetősen hasonló körülmények között szenvedett sebesülést.) A két népőrt a marosvásárhelyi rendőrség udvarán felállított ravatalról kísérték örök nyugalomra; a gyászszertartáson a város,

---

40 1945. február 30-án egy mezőcsávási népőrt jogtalan házkutatás miatt letartóztattak. 1945. június 25-én a nyárádszeredai őrs négytagú járőre a mosoni báiban leállította a zenét, és a mulatózókat motozni kezdte, fegyvert keresve náluk. Az egyik népőr pisztolyt szegezett egy fiatalembernek, mire az ijedtében az utcára szaladt. A népőr a nyílt utcán lövöldözött utána, pánikot keltve. Az 1945. május 22-i napi jelentésbe bejegyezte a szolgálatos népőr, hogy a sáromberki bíró a mezőbándi őrsparancsnok-helyettes ellen tesz bejelentést, aki helybéli születésű és „pisztollyal garázdálkodik, valamint fenyegeti a békés polgárokat”. (NJ)

41 1945. május 25-én Antal Mihály törzsparancsnok letartóztatta Rendes Balázs nyomozót, aki a fegyelmi bizottság döntéséig át lett adva a rendőrségnek. (NJ)

42 1945. március 3-án a nyárádmagyarósi községi elöljáróság jelentette, hogy „közökök vonulnak át a településen, kutatnak a padlásokon, ami kell, elviszik, sőt, nőket is kérnek”. 1945. május 6-án Gálfalváról azt jelentették, hogy az orosz katonák szedik össze a lakosságtól a tyúkokat. 1945. június 3-án a nyárádtői községi bíró jelentette, hogy az átvonuló orosz katonák szedik össze a disznókat a faluban. (NJ)

43 1945. február 20-án Nagykendett egy népőrt az őrs udvarán lábón lőttek. 1945. március 31-én jelentés érkezett, hogy egy nagynyulási katonaszökevény több társával együtt a mezőörményesi őrsparancsnokot összekötözte és megverte. Az őrsparancsnok-helyettes egy héttagú járőr élén szintén odament, de őket is lefegyverezték. 1945. május 5-én a szászrégeni őrsparancsnokot a kisilyei báiban súlyosan megkésélték. (NJ)

a megye, az állami hivatalok és a munkásszervezetek is képviseltették magukat.⁴⁴

1945. március 20-án a népőrség osztályparancsnokságán egy tolmács kíséretében megjelent a Szovjet Katonai Parancsnokság egyik tisztje, és átadott egy rendeletet, amelynek értelmében minden olyan, a vármegye területén lakó személy adatait össze kellett írni, aki az orosz hadsereg ellen harcolt. Az utasítás a később hazatérők lajstromba vételére is vonatkozott. Igen valószínű, hogy a kért nyilvántartás elkészült, az eddigi kutatás során azonban más, erre vonatkozó forrás nem került elő. Tudjuk viszont azt, hogy 1945 elején a marosvásárhelyi néprendőrség a népőrség hathatós segítségével összegyűjtötte és a marosvásárhelyi várba internálta a vármegye területéről mindazokat, akiket a „demokrácia ellenségeinek” minősítettek. Marosvásárhelyen, Nyárádszeredában, Maroshévízen és Szászrégenben összesen 91 olyan személyt találtak, akik – korabeli szóhasználattal élve – a „kultúra mérgezői” voltak. Az intézkedés többek között dr. Czákó József orvost, dr. Májay Ferencet – Marosvásárhely korábbi polgármesterét – és Várady Árpád építészmérnököt is érintette. Az internáltakat embertelen körülmények közt tartották fogva, de hozzátartozóik látogathatták őket. Kihallgatásukra – bár folyamatosan ígérték – soha nem került sor, és végül 1945. május 1. és június 25. között sorra mindegyiküket szabadon bocsátották.⁴⁵

Sok olyan feljelentés is érkezett a népőrséghez – ezeket gyakran többen is aláírták –, amelyekben a háborús évek alatt kompromittálódott egyéneket jelentettek fel, és kérték, tartóztassák le őket. Más esetekben meg éppenséggel egy-egy már letartóztatott személy szabadon engedéséért folyamodtak a testülethez, igazolva az illető ártatlanságát. 1945. április 3-án például hat malomfalvi lakos kérte a helyi birtokos (báró) letartóztatását, „mert nevezett hitlerista, nyilasista volt, és a német hadsereggel elmenekült, de most visszatért. Kérjük, szíves-

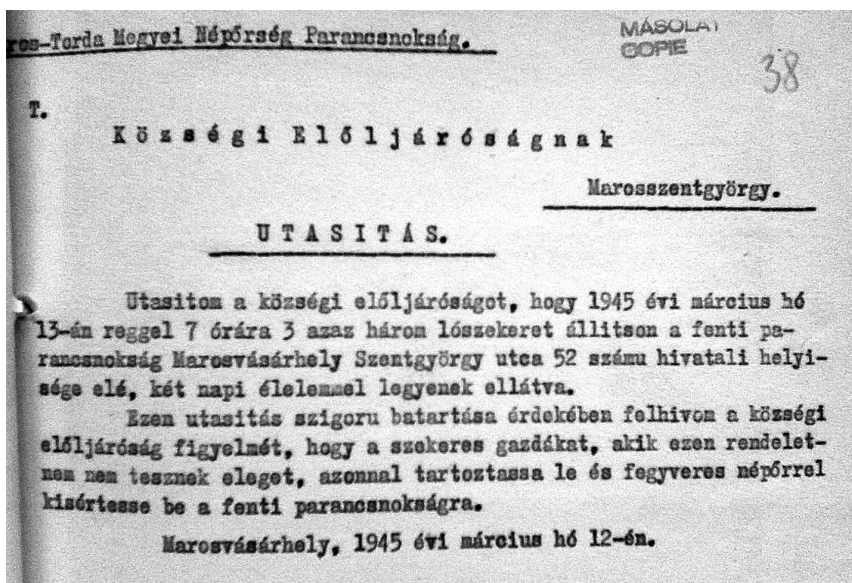
---

44 Géppuskás banditák megtámadták a néprendőrség kirendelt járőrét. *Erdély*, 1945. június 21. 6. p. (A korabeli sajtóban gyakran előfordul, hogy a cikkírók keverik a népőrség, néprendőrség, népcsendőrség kifejezéseket. Ez valószínűleg azért fordul elő, mert a szerzők – abbéli igyekezetükben, hogy a fölösleges ismétléseket elkerüljék – egymás szinonimájaként használják az említett megnevezéseket.

45 Keresztes Gyula: Az internáltakról is. *Népűjság, Színes világ*, 2007. június 23. 1. p. A népőrség irataiban a helyszínt „várlaktanyai táborként” emlegetik. A fogvatartottak őrzésében a népőrség is részt vett.

kedjenek az eljárást megindítani ez a fasiszta ellen.” 1945. május 6-án az erdőszentgyörgyi őrs járőre – lakossági bejelentésre – házkutatást hajtott végre, és a helyi református lelkésztől, „volt nyilas vezetőől elkobzott nyilas rendeleteket és iratokat”. Ezekkel szemben a nyomátiak unitárius lelkészük, a rigmányiak református tanítójuk, a jobbágyfalviak unitárius kántor-tanítójuk mellett állottak ki, akik ugyan szintén elmenekültek 1944-ben a Vörös Hadsereg közeledésének hírére, de „becsületes demokrata magatartást tanúsítottak a fasiszta rezsim alatt”. Az utóbbiak a 60 jobbágyfalvi személy aláírásával beküldött kéréshez a helyi községi előljáróság és demokrata párti vezetőség igazolását is mellékelték.⁴⁶

Ami a néporséggel kapcsolatos forrásokat illeti, érdemes valamelyest bővebben is kitérnünk bizonyos fennmaradt irattípusokra. Ilyenek például a törzs- vagy osztályparancsnokság jelentései vagy az általuk kiadott utasítások – ezek általában az őrsöknek címzett gépelt iratok – ,

A vármegyei parancsnokság által a községi előljáróság számára kiadott utasítás

46 MMNLtI, CGPTgM, Serviciu de siguranță al Jud. Mureș, acte rămase de la Garda Populară Mureș. 1945. Nr. 77., 78., 100., 111., 114.

illetve a napi jelentések, amelyeket járőrszolgálatuk végén maguk a népőrök írtak. Az utóbbi kategóriába tartozó néhány fennmaradt jelentést a marosszentgyörgyi őrök néppőrei írták ceruzával 1945 februárjában. Némi szerkesztési, szép- és helyesírási eltéréstől eltekintve ezek külalakra és formára egyaránt hasonlítanak egymáshoz. A jelentések bal felső sarkában a „Demokrata Néppör Parancsnokság”, a jobb felső sarokban pedig a „Marosszentgyörgyi őrök” felirat szerepel. A következő sorba az iktatószám, középre pedig a „Jelentés” cím került, amelyet a „tárgy” kategória követett (például: X. Y. székelykáli, csejdi, nagyernyei, stb. lakos feljelentése). Ezt követte a „büntetendő cselekmény” meghatározása (ez akár „ütdrendészeti kihágás” is lehetett). Az irat a tulajdonképpeni jelentés szövegével folytatódott: „Tisztelettel jelentem, hogy...” A szöveget a „nyomozta” szó, alatta a járőrvezető és a járőrtárs neve, valamint az irat kiállításának dátuma és helyszíne zárta. A jelentéseket az őrparancsnok is aláírta, majd egy, a szöveg megírására használt ceruzától eltérő színnel azt is feltüntette rajtuk, hogy az adott irat hová helyezendő el (pl. az őrök irattára), esetleg hová küldendő tovább (pl. főszolgabírószág).⁴⁷

A népőrséget karhatalmi szerepkörben is alkalmazták. A háború lezárásának megünneplése végett 1945. május 9-én egy román színjátékos csoport érkezett Tekére előadást tartani. Valószínűleg az ő biztatásuknak tudható be, hogy a helyi román lakosság tüntetésbe kezdett. A román zászlókkal vonuló tömeg magyarelles jelszavakat skandált – mint például „Le a magyarokkal, éljen Nagy Románia!” –, és azzal fenyegetőztek, hogy egész Budapestig meg sem állnak. A tekei őrparancsnok, mivel az őrök állománya elégtelennek bizonyult volna a tüntetők megfékezésére, telefonon kért segítséget. Egy másik esetben a rendőrökkel gyűlt meg a testület baja: 1945. május 14-én a szolgálatos néppör a következőket jegyezte fel: „Nemes József elvtárs telefonon néppöröket kért, hogy a Nemzeti Bank előtt felállított rendőröket váltsák le, mert levegőbe lőttek és puskatussal verték szét a tömeget.”

Arra vonatkozóan, hogy a Maros-Torda vármegyei néppörök milyen egyenruhát hordtak, egyelőre semmilyen információ nem került elő, ismeretes azonban, hogy karszalagot viseltek. Míg a háromszékiekről és a csikiakról biztosan tudjuk, hogy a magyar honvédség egyenruhái-

47 MMNLtI, CGPTgM, Îndrumări. inv. 3/14.

ban jártak, az 1945 áprilisában már féléves maros-tordai népörségnek még nem volt egyenruhája. Ez valamelyest arra is kihatott, ahogyan az emberek a népörökhöz viszonyultak; amint egy, a testület tevékenységét dicsérő cikk írója is megjegyezte, „[s]ajnos az emberekben van valami javíthatatlan formalizmus. Az egyenruha varázsa alól sokan nem tudnak megszabadulni, mintha az egyenruha tenne valakit örré és nem a nemes, emberi segíteni akarás.”⁴⁸ A problémát a népörség szakszervezete úgy kívánta orvosolni, hogy 1945. április 14-én este a marosvásárhelyi Kultúrpalota nagytermében műsoros táncestélyt szerveztek, amelynek bevételét az őrszemélyzet felruházására kívánták fordítani. 1915. június 30-ára ismét meg szeretnék volna szervezni az eseményt, de valami okból kifolyólag július 14-ére kellett halasztani, amikor már feltehetőleg nem tudták megtartani.⁴⁹ Igen valószínű tehát, hogy a népörség felruházása végül egyszerűen elmaradt.

Román és magyar népőr Marosvásárhelyen, 1945. március 15-én
(László Csaba gyűjteményéből)

48 A népörség. *Szabad Szó*, 1945. 04. 11. 3. p.

49 *Szabad Szó*, 1945. 04. 11. 2. p.; 1945. 04. 16. 4. p.; 1945. 06. 30. 3. p.

Bár a népőrök mindennapi szolgálatukat civil ruhában teljesítették, az őrszolgálatok idejére vagy a díszszázad felvonulásai alkalmával az éppen megtartandó ünnephez méltó ruházatot öltöttek. Egy korabeli fotón jól látszik, hogy a két népőr – egy magyar és egy román – nemzetiségéhez illő népviseletben jelenik meg. A magyar keménykalapot, vitézkötéses posztó ujjast, „priccses” nadrágot⁵⁰ és csizmát, a román pedig báránybőr kucsmát („bundasapkát”), „kieresztős” inget, háziszóttos nadrágot és bakancsot visel. Mindkét népőr bal karján karszalag látható, amelyen valószínűleg a két vörös csík közötti szélesebb fehér sávon a „Garda Populară, Népőrség” felirat olvasható.

A járőrszolgálatot a népőrök – amint az említett fotón is látható – a következő felszereléssel látták el: jobb vállra akasztott ismétlőkarabély, a derékszíjon elől vagy enyhén balra csúsztatva viselt tölténytáska (benne löszerekkel), a derékszíj bal oldalára csatolt bajonett. A magasabb beosztású népőrök szolgálati fegyvere a pisztoly volt. A korabeli fényképekről az is kiderül, hogy az ünnepi események alkalmából három zászlót is kitűztek: a vörös, sarlós-kalapácsos szovjet zászló középre, a magyar piros-fehér-zöld a jobb oldalra, a román piros-sárga-kék pedig a bal oldalra került. A két utóbbi közepén semmiféle címer vagy más szimbólum nem látható.

A népőröknek – bár a szervezet sok szempontból hierarchikusan épült fel – katonai rendfokozata nem volt. A hivatalos megszólítás egymás közt az „elvtárs” lehetett, legalábbis a napi jelentésekben ilyen megszólítások – „Antal Mihály pk. elvtárs” vagy „Kopacz pk.h. elvtárs” – szerepelnek. (Úgy tűnik, ez megyéről megyére változhatott; a háromszékiek a „testvér” megszólítást használták.) Ezzel szemben egyik feljelentésben, amely amiatt született, hogy valakit az őrsparancsnok-helyettes súlyosan bántalmazott, a sértett a következőket vallotta: ő elvtársnak szólította az illetőt, mire az pofon ütötte, és azt mondta: „nem vagyok elvtárs; menjen oda, ahol elvtársak vannak.”⁵¹

Az alá- és fölérendeltségi viszonyok a népőrségben a következő képet mutatták: törzsparancsnok és helyettese, osztályparancsnok és helyettese, szakaszparancsnokok és helyetteseik, őrsparancsnokok és helyetteseik, népőrök.

---

50 Briccesz vagy lovaglónadrág.

51 MMNLtI, CGPTgM, 342. és 345. sz. jegyzőkönyvek, 1945.

Próbáltunk annak is utánajárni, milyen kulturális programokon vehetett részt testületileg a népőrség, de úgy néz ki, ezek nagyrészt a már említett „műsoros táncestélyre” és a „díszszázad” ünnepi alkalmakor való felvonultatására korlátozódtak. Ezekhez adódik Vlădescu államtitkár fogadása 1945. március 15-én, vagy ugyanebben az évben május elseje, amit szintén megünnepeltek. Az utóbbi alkalomra a Kommunista Párt és a Szovjet Katonai Parancsnokság szervezett ünnepélyt felvonulással, díszbeszédekkel. Ezt a *Szabad Szó* tudósítója a következőképpen látta: „A főtéren rendezők sűrűnek-forognak. Népőrök ügyelnek a rendre. A népőrség díszszakasza is megjelenik a Sztálin-téren, és az emberben egészen más érzéseket kelt megjelenésük, mint a hajdani román vagy kakastollas magyar csendőrök felbukkanása. Nem hatalmi klikkek hajcsárjai [ők], hanem valóban népőrök, a nép biztonságának lelkiismeretes őrei.”⁵² Májusban ezenkívül egy további ünnepra is sor került, amelyet Németország feltétel nélküli kapitulációja alkalmából rendeztek meg. Ebből az alkalomból a Maros-Torda Vármegyei Népőrség szolgálatos „tisztje” a következőket jegyezte fel a napi jelentésében: „1945. május 9. Egész délelőtt előkészület a háború végét jelző felvonulásra. 1945. május 10. A népőrség az ünnepélyről Kopacz parancsnok helyettes parancsnoksága alatt bevonult.” Bár nem találtunk erre vonatkozóan sajtóhírt, az említett jelentésből egyértelműen kiderül: a háború befejezését Marosvásárhelyen is megünnepelelték, és az ünnepségen a helyi népőrség is felvonult.

A NÉPŐRSÉG UTÓÉLETE

A Maros-Torda Vármegyei Népőrség Parancsnokság legénységi állományáról fennmaradt egy lajstrom. Ennek a lajstromnak a végére utólag egy bejegyzés került, amelyet a parancsnok aláírásával és pecsétjével is ellátott, és amelyből kiderül, hogy a Népőrséget a Szovjet Parancsnokság utasítására 1945. július 31-én oszlatták fel.⁵³ Ugyan a román adminisztráció már 1945 márciusától – a Groza-kormány beiktatása után – visszatérhetett Erdélybe, úgy tűnik azonban, a rendvé-

---

52 „Apáink álma valóra vált: mi, az apák fiai, szabad május elsejét ünnepelehetünk!” *Szabad Szó*, 1945. 05. 4. 1. p. Említésre érdemes itt a *Szabad Szó* 1945. április 11-én megjelent száma is, amely egy egész – igaz, rövid – cikket szán a népőrség dicséretére.

53 MMNLTl, CGPTgM, TN.

delmi egységek (rendőrség, zsandárság) bevonulása és berendezkedése nagyon nehézkesen és lassan ment végbe.

A marosi zsandáregység két tiszt, 163 altiszt és 204 sorkatona állománnyal Putna vármegyéből először a Bákó vármegyei Aknvásárra (Târgu Ocna) települt, ahol 1945 májusában a sorállományt leszerelték (később visszahívták, és más román megyékbe osztották be őket). 1945. július 16-án a légió – amely ekkor 2 tisztet, 66 altisztet és 14 sorállományú zsandárt számlált – hivatalosan is visszatért, bevonult Maros-Torda vármegyébe (egyes altisztek, ha nem ütköztek ellenállásba, már korábban elfoglalták helyüket). A zsandárok létszámát kiegészítendő a népőrség soraiból kiválasztottak 70 embert, akiknek felajánlották, hogy átléphetnek a területbe, de ezek közül 30-an különböző okokra hivatkozva elutasították a felkínált lehetőséget. Volt, aki hiányos román nyelvtudását hozta fel, mások a kisebb fizetést vagy nehezebb szolgálatot kifogásolták. Végül a marosi zsandárlégió állományát 1945. szeptember 15-én a „Tudor Vladimirescu” hadosztály tagjaival egészítették ki, majd október 6-án a „Horea, Cloșca și Crișan” hadosztálytól vezényeltek hozzájuk további altiszteket.⁵⁴

A berendezkedő román rendvédelmi szerveket azonban nem mindenhol fogadták tárt karokkal, ezért előfordult, hogy a két intézmény 1945 végéig (vagy akár tovább is) párhuzamosan működött egymás mellett. Marosszentgyörgyön – ahol minden gördülékenyen ment – a román zsandár „poszt” (az őrs román megnevezése) már július 7-én megkezdte a működését, míg Erdőszentgyörgyön 1945. július 6-án a polgármester és a helyi MNSZ vezetője ellenezte a román zsandárság visszatérését, és kiállt az Újfalvy László-vezette népőrség fenntartása mellett. Az ellenállásnak súlyos következményei lettek: a prefektúra és a megyei MNSZ képviselői is kiszálltak a helyszínre, és végül a polgármestert, a helyi MNSZ-vezetőt és Újfalvyt átadták a brassói Haditörvényszéknek. Ügyüket 1945 szeptemberének végére sem sikerült véglegesen tisztázni.⁵⁵ Meglehetősen zavaros helyzet alakult ki a népőrség fegyverzetét illetően is. Maros-Torda vármegye főispáni hivatala még 1945. július

---

54 jandarmeriamures.ro. A két hadosztályt 1943 októberében a Szovjetunió területén állították fel, olyan román hadifoglyokból, akik azelőtt a Vörös Hadsereg ellen harcoltak, választási lehetőséget kínálva fel nekik a Gulág vagy az Antonescu-rezsim elleni harc közt.

55 Demeter Csanád: Magyar irredentizmus a román csendőrségi jelentésekben (1945). *Korunk*, 2020, 4. sz. 31., 97. p.

9-én kiadott egy rendeletet, amely kimondta: mindenki köteles minden magyar vagy német eredetű fegyvert, lőszert, katonai értéket július 12-ig a hadkiegészítő parancsnoksághoz leadni. A rendelet a népőrség hasonló eredetű felszerelésére is vonatkozott.⁵⁶ Ezt követően a székyudvarhelyi román zsandárság szeptemberben letartóztatta és hadbírótság elé állította a kibédi bírót és a jegyzőt, azzal a váddal, hogy nem adták le a népőrség fegyvereit. Amint utólag kiderült, a kibédi népőrség 10 darab puskáját a vádlottak június folyamán a makfalvi zsandárságon, az erdőszentgyörgyi főszolgabírótságon és az udvarhelyi megyefőnökségen is bejelentették, de azok átvételére végül csak szeptember 9-én került sor.

A népőrök ellen más vádak is felmerültek. A román zsandárság 1945. szeptember 14-i jelentése szerint a makfalvi népőrség vezetője Erdőszentgyörgyre ment, hogy az ottani helyi népőrség tagjainak utasításokat adjon. „Ezt követően betért egy román tulajdonú kocsmába, ahol meglátva a román zászlót, gúnyolódott, hogy a trikolor besárgította a kocsmát. Felszólította a tulajdonost, távolítsa el a zászlót, mert ha két nap múlva visszajön, és még mindig ott lesz, ő veszi le. Az erdőszentgyörgyi parancsnokság következtetései szerint Préda Nándor csak formálisan tagja a román népőrségnek, és abban bízik, hogy Erdély visszakerül Magyarországhoz.”⁵⁷

Máthé Antal a mezőbándi népőrség őrsparancsnoka (1967-ben írt) rövid, szűkszavú önéletrajzában a következőképpen emlékezett meg az akkori időszakról: „Ott voltam Mezőbándon 1946. február 10-ig, míg nem jöttek a román zsandárok, vagyis az akkoriban nevezett Tudor Vladimirescu csapat. Persze csak az elnevezésük volt más, azonban a testület összes tagja mind a régi kapitalista királyság emberei voltak. Maradhattam volna tovább velük, de semmi értelmét nem láttam, mert tudtam, hogy hosszú életűek ők sem lesznek.”

A világháborút követő években még mind a kisemberek, mind a politikusok mertek arról álmodozni, hogy az újabb békeszerződésnek köszönhetően Erdély visszakerül az anyaországhoz, vagy önálló státust kap. Ezt az időszakot – némi iróniával – az „álmodozások korának” is szokták nevezni. Néhány politikus még azzal is próbálkozott, hogy ún.

56 Rendelet a fegyverek beszolgáltatásáról és az éjjeli rendőrség működéséről. *Szabad Szó*, 1945. 07. 9. 7. p.

57 Demeter: i. m. 101. p.

„határtervezetet” dolgozzon ki: ezek közé tartozott például dr. Szenner József ügyvéd, Maros-Torda vármegye volt főispánja, magyar országgyűlési képviselő is.⁵⁸ Arról, hogy Sztálin – akinél a román kommunista elvtársak hamarabb jártak, mint Rákosi elvtársék – végül mégis keresztülhúzta ezeket a számításokat, nem az „álmodozók” tehetnek. A magyarországi kommunisták legfőbb gondja a hatalom megszerzése volt. Erdély ügyében a koalíciós kormány képviselői tíz nappal azután fordultak a nagyhatalmakhoz, miután azok már eldöntötték, hogy visszaállítják a trianoni határokat. 1946 szeptemberében Párizsban végül elutasították a magyar igényeket – az „álmodozások kora” véget ért.⁵⁹

ÖSSZEGZÉS

A Maros-Torda Vármegyei Népőrségnek rendvédelmi szervezetként hasonló feladatokat kellett ellátnia, mint korábban a Magyar Királyi Csendőrségnek és a Román Zsandárságnak, de sem felkészültség, sem pedig szervezettség tekintetében nem érte el az említett testületek színvonalát. A magyar csendőrségnek mint katonailag szervezett fegyveres őrtestületnek nemcsak a tisztikara volt képzett, hanem a legénységi állománya is – és ez a próbacsendőrtől az alhadnagyig a testület minden tagjáról elmondható. Mindazoknak, akik a csendőrség kötelékébe kívántak lépni, szigorú feltételeknek kellett megfelelniük; ezek között a leszolgált katonai idő, valamint az írni-olvasni és számolni tudás egyaránt szerepelt. A felvételt nyert jelölt átképző tanfolyamon vett részt, majd járőrtárs-képző iskolát végzett. 18 hónapnyi próbaszolgálat után – ezalatt a jelöltnek folyton képeznie kellett magát – következett a járőrvezetői, majd az őrsparancsnoki iskola, később pedig a szakaszparancsnok-képzés (ily módon egészen az alhadnagyi rendfokozatig lehetett elérni). A képzés eredményességét mi sem bizonyítja jobban, minthogy a magyar csendőrség felderítési hatékonysága meghaladta a 90%-ot.

A román zsandárság szintén olyan katonai „struktúráként” határozta meg magát, amelynek fő feladata a közrend és béke biztosítása, illetve

58 Nemes Gyula: *Az örök honvédő. Dr. nagyernyei Szenner József*. Marosvásárhely, 2023, Garabontzia Kiadó, 39. p.

59 Vincze Gábor: *Álmodozások kora. Tervek, javaslatok az „erdélyi kérdés” megoldására 1945–46-ban. Limes*, 1997. 2. sz. 59–82. p.

helyreállítása volt. Az utóbbi testületben csak a tiszteknek és az altiszteknek kellett iskolát végezniük; a legénységi állományt sorozták. Abban azonban mindkét rendfenntartó szerv hasonlított, hogy tagjai egyenruhát viseltek (ez önmagában is tekintélyt parancsolt), hátuk mögött pedig a törvény és egy országos szervezet biztonságot adó hatalma állt. Ezzel szemben a Maros-Torda Vármegyei Népőrség, bár állománya főleg katonaviselt férfiakkól tevődött össze, nem feltétlenül tekinthető katonai szervezetnek. Inkább afféle paramilitáris egységként határozható meg, amely ugyan a csendőri jellegű testületekhez hasonlóan rendfenntartó feladatokat látott el, viszont nem volt része semmilyen nagyobb katonai struktúrának – még a helyi szovjet hatóságoknak sem, bár bizonyos értelemben a szovjet katonai közigazgatás bevezetésének következtében hozták létre. A népőrök tehát törvényes állami felhatalmazással nem rendelkeztek, nem viseltek egyenruhát, és az sem igazán mondható el róluk, hogy jelentősebb tekintélynek örvendtek volna. Ami a felkészültségüket illeti, csak a csendőrséget, zsandárságot és katonaságot megjáró feletteseiktől kaptak valamiféle kiképzést, és gyakran az is előfordult, hogy egyik nap beálltak a testületbe, másnap pedig már járőrbe kellett menniük. A népesség körében, mivel főként a Szovjet Katonai Parancsnokságot és a Kommunista Pártot szolgálták ki, nem övezte őket különösebb szimpátia, ugyanakkor azonban a magyarajkú lakosság szempontjából nézve nagy szükség volt rájuk. Mindezek ellenére a népőrség végül mégis összerázódott, tagjai pedig némi gyakorlatra, tapasztalatra tettek szert. Ennek köszönhetően a testület fokozatosan olyan rendvédelmi szervvé vált, amellyel a városi és községi önkormányzatok, 1945 márciusa után pedig akár a román állam is számolhattak. Nem csoda tehát, hogy a Groza-kormány hatalomra kerülését követően nem szerelték le, hanem egy ideig még működtették a testületet.

Szemlélőhely